

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MACIEJA SZPUNARA
przedstawiona w dniu 25 maja 2023 r.¹

Sprawa C-10/22

Liberi editori e autori (LEA) przeciwko Jamendo SA

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Tribunale ordinario di Roma (sąd pierwszej instancji w Rzymie, Włochy)]

Odesłanie prejudycjalne – Dyrektywa 2014/26/UE – Zbiorowe zarządzanie prawami autorskimi i prawami pokrewnymi – Organizacje zbiorowego zarządzania – Niezależne podmioty zarządzające – Podejmowanie działalności zarządzania prawami autorskimi – Dyrektywa 2000/31/WE – Usługi społeczeństwa informacyjnego – Artykuł 3 – Swobodny przepływ usług społeczeństwa informacyjnego – Dyrektywa 2006/123/WE – Artykuł 16 – Swoboda świadczenia usług – Artykuł 17 – Odstępstwa – Artykuł 56 TFUE

Wprowadzenie

1. Geneza zbiorowego zarządzania prawami autorskimi sięga XVIII wieku, kiedy to z inicjatywy Pierre’a-Augustina Carona de Beaumarchais, autora sztuk teatralnych oburzonego praktykami Comédie française, uważanymi za nieuczciwe, powstało zrzeszenie dramatopisarzy, które dało początek Société des auteurs et compositeurs dramatiques. We Włoszech w 1882 r. osoby takie jak Giuseppe Verdi, Giosuè Carducci i Edmondo De Amicis utworzyły działającą do dzisiaj Società Italiana degli Autori, obecnie pod nazwą Società Italiana degli Autori ed Editori (zwaną dalej „SIAE”).

2. Racja bytu zbiorowego zarządzania prawami autorskimi nie sprowadza się jednak wyłącznie do skuteczniejszej, bo mającej zbiorowy charakter, obrony interesów podmiotów uprawnionych wobec użytkowników utworów². Wielość sposobów rozpowszechniania utworów i wielość uczestniczących w tym podmiotów, uwypuklona przez umiędzynarodowienie kultury, a zatem i eksploatacji utworów, powoduje często, że indywidualne zarządzanie przez autorów ich prawami jest nieskuteczne, a nawet niemożliwe. Jedynie organizacja reprezentująca szereg autorów, posiadająca odpowiednią strukturę administracyjną, jest w stanie w sposób efektywny

¹ Język oryginału: francuski.

² Przez „użytkowników” rozumiem w tym miejscu osoby i podmioty, które eksploatują utwory poprzez publiczne ich udostępnianie. Należy zatem odróżnić tych użytkowników od odbiorców, którzy można uznać za „użytkowników końcowych”.

i opłacać wydawać zezwolenia na eksploatację utworów różnym użytkownikom, pobierać i rozdzielać między podmioty uprawnione należne wynagrodzenie, a także kontrolować przestrzeganie przez użytkowników warunków eksploatacji utworów, w tym ścigać naruszenia.

3. Zarządzanie zbiorowe nie przynosi jednak korzyści wyłącznie podmiotom uprawnionym. Użytkownicy również odnoszą z niego korzyści, ponieważ w celu uzyskania zezwoleń na eksploatację szeregu utworów mogą zwrócić się do jednej organizacji, bez potrzeby poszukiwania poszczególnych podmiotów uprawnionych i zawierania z nimi indywidualnych umów.

4. Owa potrzeba efektywności, zarówno po stronie podmiotów uprawnionych, jak i użytkowników, doprowadziła do monopolu organizacji zbiorowego zarządzania w ich własnych krajach. Monopol ten może zostać ustanowiony z mocy prawa, jak to miało miejsce jeszcze niedawno w przypadku SIAE we Włoszech, lub mieć charakter faktyczny, gdy istnieje kilka organizacji zbiorowego zarządzania, lecz są one wyspecjalizowane w określonych kategoriach zarządzanych przez nie utworów lub praw, w związku z czym każda organizacja posiada monopol w zakresie swojej działalności. Na poziomie międzynarodowym, chociaż każda organizacja zbiorowego zarządzania wydaje zezwolenia na eksploatację na swoim terytorium zgodnie z zasadą terytorialności prawa autorskiego, to za pośrednictwem sieci umów o wzajemnej reprezentacji może ona oferować zezwolenia na utwory należące do repertuarów organizacji z innych państw, w praktyce z całego świata.

5. Taki system ma oczywiście istotne zalety. Po pierwsze, z punktu widzenia użytkowników, w zamian za uiszczenie jednej, często ryczałtowej opłaty uzyskują oni dostęp do praktycznie wszystkich utworów danej kategorii obecnych na rynku i możliwość korzystania z nich bez obaw o ewentualne naruszenie praw autorskich. Po drugie, system ten pozwala mniej znanym artystom i utworom mającym mniej odbiorców, w szczególności ze względów kulturowych i językowych, na współistnienie na rynku na równych warunkach z artystami bardziej popularnymi, a użytkownicy nie mogą „wyłuskiwać” z repertuarów wyłącznie utworów najbardziej popularnych, a tym samym najbardziej rentownych. Po trzecie, system zezwoleń terytorialnych i umów o reprezentacji pozwala organizacjom zarządzającym mniejszymi repertuarami na uzyskiwanie części przychodów pochodzących z korzystania na ich terytoriach z utworów o międzynarodowej renomie, bez czego zarządzanie ich własnym repertuarem mogłoby nie być rentowne ze względu na wysokie koszty stałe, jakie tego rodzaju zarządzanie generuje. Wreszcie po czwarte, kontrola eksploatacji utworów i ściganie naruszeń są również zorganizowane zgodnie z zasadą terytorialności, co znacznie ułatwia tę kontrolę i pozwala ograniczyć jej koszty.

6. Jednakże ów system zbiorowego zarządzania oparty na monopolu i terytorialności stoi w obliczu dwóch istotnych wyzwań, pierwszego o charakterze prawnym, a drugiego o charakterze faktycznym.

7. Po pierwsze, w prawie Unii system taki rodzi wątpliwości zarówno z punktu widzenia prawa konkurencji, jak i z punktu widzenia swobód rynku wewnętrznego. Chociaż orzeczenia sądów Unii w tych dwóch dziedzinach pozwoliły na ustanowienie pewnej równowagi³, to nie pozwoliły jednak rozwiązać wszystkich obaw co do zgodności monopolistycznej pozycji organizacji zbiorowego zarządzania z prawem Unii.

³ Zobacz w szczególności wyroki: z dnia 12 kwietnia 2013 r., CISAC/Komisja (T-442/08, EU:T:2013:188); z dnia 27 lutego 2014 r., OSA (C-351/12, zwany dalej „wyrokiem OSA”, EU:C:2014:110).

8. Po drugie, pojawienie się technologii cyfrowej i Internetu znacznie zmieniło krajobraz twórczości artystycznej i rozpowszechniania utworów. Obecnie, aby tworzyć i rozpowszechniać utwory literackie, muzyczne lub audiowizualne, nie trzeba już posiadać wsparcia ze strony wydawnictwa lub studia nagraniowego. Dla wielu autorów w dużej mierze wystarczające okazuje się rozpowszechnianie za pośrednictwem Internetu, co upraszcza również zarządzanie ich prawami i czyni indywidualne nimi zarządzanie bardziej realistycznym. Jednocześnie coraz większa liczba indywidualnych użytkowników utworów nie ma potrzeby uzyskania dostępu do całości repertuarów organizacji zbiorowego zarządzania ani nie dysponuje niezbędnymi do tego środkami. W miejscu, w którym podaż i popyt w tym zakresie się spotykają, powstały niezależne podmioty zarządzające o charakterze czysto komercyjnym, działające często przez Internet, których status prawny i stosunki z organizacjami zbiorowego zarządzania nadal stanowią źródło konfliktów, pomimo wyraźnego uznania tych podmiotów przez prawodawcę Unii.

9. W tym właśnie kontekście Trybunał ma za zadanie udzielenie odpowiedzi na pytanie prejudycjalne zadane w niniejszej sprawie.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 2000/31/WE

10. Artykuł 2 lit. a) dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego⁴ definiuje usługi społeczeństwa informacyjnego jako „usługi w rozumieniu art. 1 ust. 2 dyrektywy 98/34/WE^[5], zmienionej dyrektywą 98/48/WE”.

11. Dyrektywa 98/34 została uchylona przez dyrektywę (UE) 2015/1535 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 9 września 2015 r. ustanawiającą procedurę udzielania informacji w dziedzinie przepisów technicznych oraz zasad dotyczących usług społeczeństwa informacyjnego⁶. Artykuł 1 ust. 2 dyrektywy 98/34 został zastąpiony przez art. 1 lit. b) dyrektywy 2015/1535, który ma następujące brzmienie:

„Do celów niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

[...]

b) »usługa« oznacza każdą usługę społeczeństwa informacyjnego, to znaczy każdą usługę normalnie świadczoną za wynagrodzeniem, na odległość, drogą elektroniczną i na indywidualne żądanie odbiorcy usług.

Do celów niniejszej definicji:

⁴ Dz.U. 2000, L 178, s. 1.

⁵ Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 22 czerwca 1998 r. ustanawiająca procedurę udzielania informacji w zakresie norm i przepisów technicznych (Dz.U. 1998, L 204, s. 37).

⁶ Dz.U. 2015, L 241, s. 1.

- i) »na odległość« oznacza, że usługa świadczona jest bez równoczesnej obecności stron;
 - ii) »drogą elektroniczną« oznacza, iż usługa jest wysyłana i odbierana w miejscu przeznaczenia za pomocą sprzętu elektronicznego do przetwarzania (włącznie z kompresją cyfrową) oraz przechowywania danych, i która jest [i jest] całkowicie przesyłana, kierowana i otrzymywana za pomocą kabla, fal radiowych, środków optycznych lub innych środków elektromagnetycznych;
 - iii) »na indywidualne żądanie odbiorcy usług« oznacza, że usługa świadczona jest poprzez przesyłanie danych na indywidualne żądanie.
- [...]”.

12. Artykuł 3 dyrektywy 2000/31, zatytułowany „Rynek wewnętrzny”, stanowi:

„1. Każde państwo członkowskie zapewnia, aby usługi społeczeństwa informacyjnego świadczone przez usługodawcę mającego siedzibę na jego terytorium były zgodne z przepisami krajowymi stosowanymi w tym państwie członkowskim i wchodzącymi w zakres koordynowanej dziedziny.

2. Państwa członkowskie nie mogą z powodów wchodzących w zakres koordynowanej dziedziny ograniczać swobodnego przepływu usług społeczeństwa informacyjnego pochodzących z innego państwa członkowskiego.

3. Ustępy 1 i 2 nie mają zastosowania do dziedzin określonych w załączniku.

4. Państwa członkowskie mogą podejmować środki mające na celu odstępianie od ust. 2 w odniesieniu do określonej usługi społeczeństwa informacyjnego, jeżeli spełnione są następujące warunki:

a) środki są:

i) konieczne z jednego z następujących powodów:

- porządek publiczny, w szczególności zapobieganie, dochodzenie, wykrywanie oraz ściganie przestępstw, wraz z ochroną małoletnich oraz walką z podżeganiem do nienawiści z powodów rasowych, seksualnych, religijnych oraz narodowościowych, a także z naruszeniem godności człowieka [...],
- ochrona zdrowia publicznego,
- bezpieczeństwo publiczne, łącznie z zapewnianiem bezpieczeństwa narodowego oraz obrony narodowej,
- ochrona konsumentów, łącznie z inwestorami;

ii) podejmowane przeciw określonej usłudze [podejmowane w odniesieniu do usługi] społeczeństwa informacyjnego, która narusza cele określone w (i) lub która faktycznie i poważnie grozi naruszeniem tych celów;

iii) proporcjonalne do tych celów;

[...]”.

13. Zgodnie z załącznikiem do dyrektywy 2000/31:

„Zgodnie z art. 3 ust. 3 art. 3 ust. 1 i 2 nie mają zastosowania do:

– prawa autorskiego, praw pokrewnych [...];

[...]”.

Dyrektywa 2006/123/WE

14. Artykuł 1 ust. 1–3 dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym⁷ stanowi:

„1. Niniejsza dyrektywa ustanawia ogólne przepisy ułatwiające korzystanie ze swobody przedsiębiorczości przez usługodawców oraz swobodnego przepływu usług, zapewniając przy tym wysoki poziom jakości usług.

2. Niniejsza dyrektywa nie dotyczy liberalizacji usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym zarezerwowanych dla podmiotów publicznych lub prywatnych ani prywatyzacji podmiotów publicznych świadczących usługi.

3. Niniejsza dyrektywa nie dotyczy zniesienia monopolu w zakresie świadczenia usług [...]”.

15. Zgodnie z art. 3 ust. 1 tej dyrektywy:

„W przypadku kolizji między przepisami niniejszej dyrektywy i innym wspólnotowym aktem prawnym regulującym specyficzne aspekty podejmowania i prowadzenia działalności usługowej w określonych dziedzinach lub w ramach określonych zawodów pierwszeństwo mają przepisy innych wspólnotowych aktów prawnych i to one stosowane są do tych określonych dziedzin lub zawodów [...]”.

16. Zgodnie z art. 4 pkt 1, 5 i 7 wspomnianej dyrektywy:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

1) »usługa« oznacza wszelką działalność gospodarczą prowadzoną na własny rachunek, zwykle świadczoną za wynagrodzeniem, zgodnie z art. 50 traktatu;

[...]

5) »prowadzenie przedsiębiorstwa« oznacza rzeczywiste prowadzenie działalności gospodarczej zgodnie z postanowieniami art. 43 traktatu, przez czas nieokreślony, przy wykorzystaniu stałej infrastruktury, poprzez którą działalność polegająca na świadczeniu usług jest rzeczywiście prowadzona;

[...]

⁷ Dz.U. 2006, L 376, s. 36.

7) »wymóg« oznacza wszelkie zobowiązanie, zakaz, warunek lub ograniczenie przewidziane w przepisach ustawowych, wykonawczych lub administracyjnych państw członkowskich [...]».

17. Artykuł 16 ust. 1 i 2 dyrektywy 2006/123 stanowi:

„1. Państwa członkowskie uznają prawo usługodawców do świadczenia usług w państwie członkowskim innym niż to, w którym prowadzą oni przedsiębiorstwo.

Państwo członkowskie, w którym świadczona jest usługa, zapewnia możliwość swobodnego podjęcia i prowadzenia działalności usługowej na swoim terytorium.

Państwa członkowskie nie uzależniają możliwości podejmowania lub prowadzenia działalności usługowej na ich terytorium od spełnienia któregokolwiek z następujących wymogów:

- a) niedyskryminacja: wymóg nie może ani bezpośrednio, ani pośrednio dyskryminować ze względu na przynależność państwową lub w przypadku osób prawnych ze względu na państwo członkowskie, w którym prowadzą przedsiębiorstwo;
- b) konieczność: wymóg musi być uzasadniony względami porządku publicznego, bezpieczeństwa publicznego, zdrowia publicznego lub ochrony środowiska naturalnego;
- c) proporcjonalność: wymóg musi być odpowiedni dla osiągnięcia wyznaczonego celu i nie może wykraczać poza to, co niezbędne do jego osiągnięcia.

2. Państwa członkowskie nie mogą ograniczać swobody świadczenia usług przez usługodawcę prowadzącego przedsiębiorstwo w innym państwie członkowskim poprzez nałożenie któregokolwiek z następujących wymogów:

[...]

d) stosowanie szczególnych uzgodnień umownych między usługodawcą a usługobiorcą, które zapobiegają świadczeniu usług przez osoby prowadzące działalność na własny rachunek lub takie świadczenie ograniczają;

[...]».

18. Wreszcie zgodnie z art. 17 pkt 11 tej dyrektywy:

„Artykuł 16 nie ma zastosowania do:

[...]

11) prawa autorskiego, praw pokrewnych [...]».

Dyrektywa 2014/26/UE

19. Zgodnie z art. 3 lit. a) i b) dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2014/26/UE z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do

korzystania online na rynku wewnętrznym⁸:

„Na użytek niniejszej dyrektywy stosuje się następujące definicje:

- a) »organizacja zbiorowego zarządzania« oznacza każdą organizację upoważnioną z mocy prawa lub w drodze powierzenia, licencji lub innego uzgodnienia umownego do zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi w imieniu więcej niż jednego podmiotu uprawnionego, dla zbiorowej korzyści tych podmiotów uprawnionych, a zarządzanie tymi prawami stanowi jej jedyny lub główny przedmiot działalności, i która spełnia jedno lub oba następujące kryteria:
 - i) należy do jej członków lub jest przez nich kontrolowana;
 - ii) jest organizacją nienastawioną na zysk;
- b) »niezależny podmiot zarządzający« oznacza każdą organizację upoważnioną z mocy prawa lub w drodze powierzenia, licencji lub innego uzgodnienia umownego do zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi w imieniu więcej niż jednego podmiotu uprawnionego, dla zbiorowej korzyści tych podmiotów uprawnionych, a zarządzanie tymi prawami stanowi jej jedyny lub główny przedmiot działalności, i która:
 - i) nie należy do podmiotów uprawnionych ani nie podlega ich kontroli bezpośrednio lub pośrednio, w całości lub części; oraz
 - ii) jest organizacją nastawioną na zysk”.

20. Artykuł 5 ust. 2, 4 i 6 tej dyrektywy stanowi:

„2. Podmioty uprawnione mają prawo upoważnić wybraną przez siebie organizację zbiorowego zarządzania do zarządzania prawami, kategoriami praw lub rodzajami utworów oraz innych wybranych przez siebie przedmiotów objętych ochroną, na wybranych przez siebie terytoriach, bez względu na państwo członkowskie, którego obywatelstwo lub przynależność państwową posiadają, państwo członkowskie miejsca zamieszkania lub siedziby organizacji zbiorowego zarządzania albo podmiotu uprawnionego. O ile organizacja zbiorowego zarządzania nie uzasadni w obiektywny sposób powodów odmowy zarządzania, jest ona zobowiązana do zarządzania takimi prawami, kategoriami praw lub rodzajami utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną, pod warunkiem że zarządzanie nimi wchodzi w zakres jej działalności.

[...]

4. Podmioty uprawnione mają prawo cofnąć upoważnienie do zarządzania prawami, kategoriami praw lub rodzajami utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną udzielone przez nie organizacji zbiorowego zarządzania lub wycofać spod zarządu prowadzonego przez organizację zbiorowego zarządzania wszelkie wybrane przez siebie prawa, kategorie praw lub rodzaje utworów oraz innych przedmiotów prawa autorskiego, określone w ust. 2, w odniesieniu do wybranych przez siebie terytoriów [...].

[...]

⁸ Dz.U. 2014, L 84, s. 72.

6. Organizacje zbiorowego zarządzania nie mogą ograniczać korzystania z praw określonych w ust. 4 i 5 poprzez wprowadzenie wymogu, będącego warunkiem wykonywania tych praw, aby zarządzanie prawami lub kategoriami praw lub rodzajami utworów oraz innych przedmiotów objętych ochroną, których dotyczy cofnięcie upoważnienia lub wycofanie spod zarządu, zostało powierzone innej organizacji zbiorowego zarządzania”.

Prawo włoskie

21. Artykuł 180 legge n. 633 – Protezione del diritto d'autore e di altri diritti connessi al suo esercizio (ustawy nr 633 o ochronie praw autorskich i praw pokrewnych związanych z ich wykonywaniem) z dnia 22 kwietnia 1941 r.⁹, zmienionej decreto legge n. 148 recante „Disposizioni urgenti in materia finanziaria e per esigenze indifferibili” (dekretom z mocą ustawy nr 148 wprowadzającym pilne przepisy w sprawach finansowych oraz w odniesieniu do nieodraczalnych potrzeb) z dnia 16 października 2017 r.¹⁰ (zwanej dalej „ustawą o ochronie praw autorskich”) stanowi:

„Działalność w zakresie zarządzania, prowadzona w dowolny sposób, bezpośrednio lub pośrednio, jako interwencja, mediacja, pełnomocnictwo, reprezentacja, a także przeniesienie w celu wykonywania praw do przedstawienia, wykonania, recytacji, nadawania, w tym publicznego odtwarzania drogą satelitarną oraz mechanicznego i kinematograficznego odtwarzania chronionych utworów, jest zastrzeżona wyłącznie na rzecz [SIAE] i innych organizacji zbiorowego zarządzania, o których mowa w [decreto legislativo n. 35 – Attuazione della direttiva 2014/26/UE sulla gestione collettiva dei diritti d'autore e dei diritti connessi e sulla concessione di licenze multiterritoriali per i diritti su opere musicali per l'uso online nel mercato interno (dekrete ustawodawczym nr 35, transponującym dyrektywę 2014/26), z dnia 15 marca 2017 r.¹¹ (zwanym dalej »dekretom ustawodawczym nr 35/2017«)].

Działalność ta jest prowadzona w celu:

- 1) udzielenia, na rachunek i w interesie podmiotów uprawnionych, licencji i upoważnień w zakresie eksploatacji utworów chronionych;
- 2) pobierania przychodów ze wspomnianych licencji i upoważnień;
- 3) podziału przychodów między podmioty uprawnione.

[...]

Wspomniana wyżej wyłączność praw nie narusza uprawnienia autora, jego spadkobierców lub innych następców prawnych do bezpośredniego wykonywania ich praw uznanych w niniejszej ustawie.

[...]”.

⁹ GURI nr 166 z dnia 16 lipca 1941 r.

¹⁰ GURI nr 242 z dnia 16 października 2017 r.

¹¹ GURI nr 72 z dnia 27 marca 2017 r.

22. Zgodnie z art. 4 ust. 2 dekretu ustawodawczego nr 35/2017:

„Podmioty uprawnione mogą powierzyć wybranej przez siebie organizacji zbiorowego zarządzania lub niezależnemu podmiotowi zarządzającemu zarządzanie ich prawami, kategoriami praw lub rodzajami utworów oraz innymi przedmiotami objętymi ochroną, na wybranych przez siebie terytoriach, bez względu na państwo członkowskie obywatelstwa, miejsca zamieszkania lub siedziby organizacji zbiorowego zarządzania, niezależnego podmiotu zarządzającego albo podmiotu uprawnionego, z zastrzeżeniem przepisów art. 180 [ustawy o ochronie praw autorskich] w odniesieniu do działalności w zakresie zarządzania prawami autorskimi”.

Okoliczności faktyczne postępowania głównego, postępowanie i pytanie prejudycjalne

23. Liberi editori e autori (zwana dalej „LEA”) jest organizacją zbiorowego zarządzania podlegającą prawu włoskiemu i uprawnioną do zarządzania prawami autorskimi we Włoszech¹².

24. Jamendo SA jest spółką prawa luksemburskiego. Jej działalność ma charakter dwutorowy. Po pierwsze, pod nazwą Jamendo Music udostępnia ona publicznie w swojej witrynie internetowej utwory muzyczne, które artyści opublikowali w niej na podstawie licencji znanej pod nazwą „Creative Commons”¹³. Po drugie, działając pod nazwą Jamendo Licensing, zarządza ona prawami autorskimi do utworów muzycznych, które zostały jej powierzone w tym celu przez artystów, i wydaje zezwolenia wyłącznie na dwa sposoby eksploatacji, a mianowicie jako muzykę towarzyszącą w sklepach i innych placówkach otwartych dla klientów i jako ścieżkę dźwiękową w utworach audiowizualnych, w szczególności utworach rozpowszechnianych następnie w Internecie. W ramach tego drugiego aspektu swojej działalności Jamendo stanowi zatem niezależny podmiot zarządzający w rozumieniu art. 3 lit. b) dyrektywy 2014/26. Działalność ta obejmuje między innymi terytorium Włoch. To właśnie ten drugi aspekt stanowi przedmiot sporu w postępowaniu głównym i w niniejszej sprawie. Zgodnie z informacjami dostarczonymi przez Jamendo jej działalność w dziedzinie zarządzania, zarówno w zakresie wnoszenia praw przez artystów, jak i wydawania zezwoleń na eksploatację, prowadzona jest w całości online, za pośrednictwem jej witryny internetowej. Ponadto umowy zawarte przez Jamendo z artystami wymagają od nich niezależności, co oznacza w szczególności, że nie mogą oni być członkami żadnej organizacji zbiorowego zarządzania ani nie powinni być związani z taką organizacją w sposób uniemożliwiający im korzystanie z usług zarządzania świadczonych przez Jamendo na całym świecie.

25. LEA wniosła do Tribunale ordinario di Roma (sądu pierwszej instancji w Rzymie, Włochy), będącego sądem odsyłającym, powództwo o zaniechanie przeciwko Jamendo, żądając nakazania spółce Jamendo zaprzestania działalności zarządzania w dziedzinie prawa autorskiego we Włoszech. Na poparcie owego żądania LEA powołuje się na fakt, że Jamendo wykonuje tę działalność we Włoszech bezprawnie, ponieważ, po pierwsze, nie jest wpisana do wykazu podmiotów uprawnionych do zarządzania prawami autorskimi we Włoszech, po drugie, nie spełnia szczególnych wymogów przewidzianych w dekrete ustawodawczym nr 35/2017, a po trzecie, nie przesłała Ministero delle comunicazioni (ministerstwu telekomunikacji, Włochy) powiadomienia o rozpoczęciu działalności, co stanowi naruszenie art. 8 wspomnianego dekretu ustawodawczego.

¹² W przedmiocie szczególnej roli tej organizacji zob. pkt 31 niniejszej opinii.

¹³ Chodzi zatem o indywidualne zarządzanie prawami przez autorów, a rola, jaką odgrywa Jamendo, to rola użytkownika, który rozpowszechnia utwory.

26. Przed sądem odsyłającym Jamendo podnosi, że dyrektywa 2014/26 została transponowana do prawa włoskiego w sposób nieprawidłowy, ponieważ ustawodawca włoski nie przyznał niezależnym podmiotom zarządzającym praw przewidzianych w tej dyrektywie. W tym względzie Jamendo wskazuje, że zgodnie z art. 180 ustawy o ochronie praw autorskich działalność zarządzania prawami autorskimi we Włoszech może prowadzić jedynie SIAE i inne organizacje zbiorowego zarządzania, co uniemożliwia niezależnym podmiotom zarządzającym prowadzenie działalności w dziedzinie zarządzania prawami autorskimi i zmusza je do zawierania umów o reprezentacji z SIAE lub innymi upoważnionymi organizacjami zbiorowego zarządzania.

27. Tribunale ordinario di Roma (sąd pierwszej instancji w Rzymie) zasadniczo podziela wykładnię prawa włoskiego przedstawioną przez strony w postępowaniu głównym. W tych okolicznościach sąd ów postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z następującym pytaniem prejudycjalnym:

„Czy dyrektywę [2014/26] należy interpretować w ten sposób, że stoi ona na przeszkodzie przepisom krajowym, która zastrzega dostęp do rynku zarządzania prawami autorskimi lub w każdym razie udzielanie licencji użytkownikom jedynie na rzecz podmiotów określonych, zgodnie z definicją zawartą we wspomnianej dyrektywie, jako organizacje zbiorowego zarządzania, wyłączając podmioty określone jako niezależne podmioty zarządzające, utworzone zarówno w tym państwie, jak i w innych państwach członkowskich?”.

28. Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym wpłynął do Trybunału w dniu 5 stycznia 2022 r. Uwagi na piśmie zostały przedstawione przez strony w postępowaniu głównym, Komisję Europejską i rząd austriacki. Ci sami uczestnicy oraz rząd włoski byli reprezentowani na rozprawie, która odbyła się w dniu 9 lutego 2023 r.

Ocena

29. Analizę co do istoty wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie należy poprzedzić kilkoma wyjaśnieniami dotyczącymi jego dopuszczalności. Ponadto konieczne wydaje mi się uszczegółowienie mających zastosowanie przepisów prawa Unii oraz zakresu pytania prejudycjalnego.

W przedmiocie dopuszczalności

30. Przed Trybunałem strony w postępowaniu głównym zajmują zbieżne stanowiska, opowiadając się zasadniczo za stwierdzeniem niezgodności z prawem Unii wyłączości w dziedzinie zarządzania prawami autorskimi zastrzeżonej w prawie włoskim dla organizacji zbiorowego zarządzania, z wyłączeniem niezależnych podmiotów zarządzających. Można zatem zastanawiać się nad realnym charakterem sporu w postępowaniu głównym i nad koniecznością dokonania wykładni prawa Unii, o którą zwrócił się sąd odsyłający. Pytanie to zadał zresztą wyraźnie na rozprawie rząd włoski, który w celu podważenia dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym podniósł fikcyjny i sztuczny charakter tego sporu. Uważam jednak, że wyjaśnienie szczególnej sytuacji LEA i jej roli na rynku włoskim pozwoli rozwiązać te wątpliwości.

31. Podobny spór toczył się już bowiem między SIAE a Soundreef Ltd., niezależnym podmiotem zarządzającym z siedzibą w Zjednoczonym Królestwie, który pragnął prowadzić działalność we Włoszech. W rzeczonym sporze ten sam sąd krajowy co w niniejszej sprawie zwrócił się do Trybunału z podobnym pytaniem prejudycjalnym. Wycofał on jednak swój wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w następstwie zawarcia porozumienia między stronami¹⁴. Na mocy tego porozumienia do reprezentowania Soundreef na terytorium Włoch została upoważniona organizacja zbiorowego zarządzania prawa włoskiego, a mianowicie LEA.

32. W swoich uwagach na piśmie LEA wyjaśnia, że jako organizacja zbiorowego zarządzania nienastawiona na zysk nie jest w stanie osiągnąć wystarczającego rozwoju ekonomicznego i sprostać konkurencji ze strony podmiotów takich jak Jamendo, która to konkurencja jest w obecnym stanie prawa włoskiego nieuczciwa. Ma ona zatem uzasadniony interes w uzyskaniu zakazu prowadzenia działalności przez Jamendo. Jednocześnie LEA, jako przedstawiciel Soundreef, ma również interes w tym, by wykładnia prawa Unii dokonana przez Trybunał doprowadziła do liberalizacji włoskich ram prawnych. W tym zakresie jej interesy są zbieżne z interesami Jamendo.

33. Okoliczność, że strony w postępowaniu głównym są zgodne co do wykładni prawa Unii, nie podważa zatem moim zdaniem rzeczywistego charakteru sporu w postępowaniu głównym, a co za tym idzie, dopuszczalności wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie¹⁵.

W przedmiocie mających zastosowanie przepisów prawa Unii i zakresu pytania prejudycjalnego

34. Sąd odsyłający zadaje pytanie prejudycjalne pod kątem dyrektywy 2014/26. Jednakże, jak wykażę poniżej, wydaje się, że dyrektywa ta sama w sobie nie pozwoli na rozwiązanie problemu, przed którym ów sąd stoi. Moim zdaniem w celu udzielenia temu sądowi odpowiedzi użytecznej dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym konieczne jest zatem przeanalizowanie innych przepisów prawa Unii¹⁶.

Dyrektywa 2014/26

35. Na podstawie lektury motywów dyrektywy 2014/26 można odnieść wrażenie, że akt ten wprowadza powszechną liberalizację zbiorowego zarządzania prawami autorskimi w Unii, również na korzyść niezależnych podmiotów zarządzających. Jest tak, w szczególności,

¹⁴ Postanowienie prezesa Trybunału z dnia 16 lipca 2019 r., S.I.A.E. (C-781/18, niepublikowane, EU:C:2019:656).

¹⁵ Zobacz podobnie wyrok z dnia 22 listopada 2005 r., Mangold (C-144/04, EU:C:2005:709, pkt 38). Rozwiązanie przyjęte przez Trybunał w wyroku z dnia 11 marca 1980 r., Foglia (104/79, EU:C:1980:73, pkt 10–13), na które powołał się rząd włoski na rozprawie, nie ma zatem zastosowania w niniejszej sprawie.

¹⁶ Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem (zob. niedawny wyrok z dnia 9 marca 2023 r., Regstrų centras, C-354/21, EU:C:2023:184, pkt 35).

w przypadku motywów 4¹⁷, 8¹⁸ i 15¹⁹. Jednakże z części normatywnej wspomnianej dyrektywy wynika, że ambicja ta została zrealizowana jedynie częściowo, a nawet – w odniesieniu do niezależnych podmiotów zarządzających – wcale.

36. Prawdą jest bowiem, że art. 5 dyrektywy 2014/26 przyznaje podmiotom uprawnionym szerokie prawo wyboru w odniesieniu do organizacji zbiorowego zarządzania, której chcą powierzyć zarządzanie ich prawami, bez ograniczeń w zakresie miejsca zamieszkania lub siedziby zarówno podmiotu uprawnionego, jak i danej organizacji. Organizacje zbiorowego zarządzania nie mogą bez uzasadnionej przyczyny odmówić zarządzania prawami, w tym prawami podmiotów mających miejsce zamieszkania lub siedzibę na terytorium innych państw członkowskich.

37. Natomiast dyrektywa 2014/26 nie zawiera żadnego przepisu regulującego podejmowanie przez organizacje zbiorowego zarządzania ich działalności, czy terytoria, dla których organizacje te mogą wydawać zezwolenia na eksploatację. Dyrektywa ta nie stoi zatem na przeszkodzie przepisom krajowym państw członkowskich, które ograniczają zarówno podejmowanie przez te organizacje działalności zarządzania, jak i zakres terytorialny zezwoleń na eksploatację, jakie organizacje te mają prawo wydawać²⁰. Wybór, jakim dysponują podmioty uprawnione na podstawie art. 5 tej dyrektywy, musi zatem ograniczać się do organizacji zbiorowego zarządzania uprawnionych do funkcjonowania w różnych państwach członkowskich na mocy ich prawa krajowego.

38. Ponadto w odniesieniu do niezależnych podmiotów zarządzających dyrektywa 2014/26 uznaje ich istnienie, poprzez ich zdefiniowanie, i poddaje określonym obowiązkom wobec podmiotów uprawnionych i użytkowników, a także środkom kontroli ze strony państw członkowskich²¹. Natomiast żaden przepis tej dyrektywy nie wspomina o swobodzie tych podmiotów w zakresie dostępu do rynku zarządzania prawami autorskimi. Wspomniana dyrektywa ustanawia w art. 5 jedynie przysługującą podmiotom uprawnionym swobodę wyboru między organizacjami zbiorowego zarządzania, nie wspominając jednak o niezależnych podmiotach zarządzających, powodując tym samym, że zdanie pierwsze motywu 15 jest martwą literą. Jedynie art. 5 ust. 6 tej dyrektywy, który zakazuje organizacjom zbiorowego zarządzania ograniczania prawa do wycofania się podmiotów uprawnionych poprzez wprowadzenie wymogu powierzenia ich praw innej organizacji zbiorowego zarządzania, sugeruje, że podmioty te mają możliwość korzystania z innych sposobów zarządzania ich prawami, takich jak zarządzanie indywidualne lub zarządzanie za pośrednictwem niezależnych podmiotów zarządzających. Swoboda podejmowania przez te podmioty zarządzające takiej działalności nie jest jednak w żaden sposób zagwarantowana.

¹⁷ W motywie tym stwierdza się, że „[r]eprezentując podmioty uprawnione mające miejsce zamieszkania lub siedzibę w innych państwach członkowskich oraz udzielając licencji użytkownikom mającym miejsce zamieszkania lub siedzibę w innych państwach członkowskich, organizacje zbiorowego zarządzania z siedzibą w Unii powinny mieć możliwość korzystania ze swobód przewidzianych w traktatach”.

¹⁸ Motyw ten wskazuje w szczególności, że „[c]elem [tej] dyrektywy jest zapewnienie koordynacji krajowych przepisów dotyczących warunków podejmowania działalności w zakresie zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi przez organizacje zbiorowego zarządzania”.

¹⁹ W pierwszym zdaniu owego motywu stwierdza się, że „[p]odmioty uprawnione powinny mieć swobodę powierzenia zarządzania przysługującymi im prawami niezależnym podmiotom zarządzającym”.

²⁰ Przepisy tytułu III dyrektywy 2014/26 ustanawiają system licencji wieloterytorialnych na rozpowszechnianie muzyki online. Zagadnienie to pozostaje jednak poza zakresem niniejszej sprawy.

²¹ Wymieniono je w art. 2 ust. 4 tej dyrektywy.

39. Odpowiedź na pytanie prejudycjalne w brzmieniu sformułowanym przez sąd odsyłający może zatem być jedynie przecząca, ponieważ sama dyrektywa 2014/26 nie stoi na przeszkodzie przepisom państw członkowskich, które ograniczają podejmowanie działalności polegającej na zarządzaniu prawami autorskimi²². Odpowiedzi użytecznej dla rozstrzygnięcia sporu w postępowaniu głównym należy zatem szukać w innych przepisach prawa Unii.

Inne mające zastosowanie przepisy prawa Unii Europejskiej

40. Zgodnie z informacjami zawartymi w uwagach Jamendo prowadzi ona działalność głównie lub nawet wyłącznie online, za pośrednictwem swojej witryny internetowej. Tą właśnie drogą nie tylko podmioty uprawnione powierzają jej zarządzanie swoimi prawami, ale również wydaje ona zezwolenia na eksploatację. Wydaje się zatem, że chodzi o usługę świadczoną na odległość, drogą elektroniczną i na żądanie odbiorcy, czyli o usługę społeczeństwa informacyjnego w rozumieniu dyrektywy 2000/31. Zatem to w świetle tej dyrektywy należy przeanalizować kwestię podniesioną we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie. Jednakże ze względu na to, że sąd odsyłający nie rozważa zastosowania wspomnianej dyrektywy w sporze w postępowaniu głównym, nie wskazuje on, czy jego zdaniem usługi Jamendo można zakwalifikować jako „usługi społeczeństwa informacyjnego” w rozumieniu tej dyrektywy. Dokonanie tej oceny będzie zatem należało do tego sądu.

41. Jeżeli w wyniku oceny stanu faktycznego, którą właśnie przedstawiłem, sąd odsyłający uzna, że działalność Jamendo nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2000/31, powstanie pytanie o możliwość zastosowania do tej działalności dyrektywy 2006/123²³. Faktem jest, że Trybunał wykluczył możliwość zastosowania przepisów dyrektywy 2006/123 dotyczących swobody świadczenia usług do działalności organizacji zbiorowego zarządzania²⁴. Poniżej przeanalizuję więc, czy wyłączenie to dotyczy też niezależnych podmiotów zarządzających. Pragnę jednak zauważyć na wstępie, że jeżeli dyrektywa 2014/26 milczy na temat swobody dostępu organizacji zbiorowego zarządzania i niezależnych podmiotów zarządzających do rynku, to prawdopodobnie dlatego, że autorzy tej dyrektywy uważali za oczywiste stosowanie do tej działalności dyrektywy 2006/123, o czym świadczy pierwotny projekt dyrektywy 2014/26²⁵.

42. Wreszcie gdyby stwierdzić, że ani dyrektywa 2000/31, ani dyrektywa 2006/123 nie znajdują zastosowania do działalności niezależnych podmiotów zarządzających, problematykę podniesioną we wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym w niniejszej sprawie należałoby rozpatrywać w świetle właściwych postanowień traktatu.

²² W przedmiocie takiej wykładni dyrektywy 2014/26 zob. G. Spina Ali, *Collective monopolies: SIAE v. Soundreef and the implementation of Directive 2014/26 in Italy*, *European Intellectual Property Review*, 2018, nr 40, s. 113–128.

²³ Warto przypomnieć, że zgodnie z art. 3 ust. 1 dyrektywy 2006/123 akty prawa Unii regulujące działalność usługową w określonych dziedzinach mają pierwszeństwo przed przepisami tej dyrektywy. Dotyczy to siłą rzeczy dziedziny usług społeczeństwa informacyjnego, regulowanych dyrektywą 2000/31.

²⁴ Wyrok OSA, pkt 64–66.

²⁵ COM(2012) 372 final. Motyw 3 tego projektu dyrektywy wskazywał, że „[o]rganizacje zbiorowego zarządzania z siedzibą w Unii muszą przestrzegać – jako usługodawcy – krajowych wymogów zgodnie z dyrektywą [2006/123], która ma na celu stworzenie ram prawnych zapewniających swobodę przedsiębiorczości i swobodny przepływ usług między państwami członkowskimi. Oznacza to, że organizacje zbiorowego zarządzania powinny mieć swobodę świadczenia usług za granicą, reprezentowania podmiotów praw autorskich mających miejsce zamieszkania lub siedzibę w innych państwach członkowskich oraz udzielania licencji użytkownikom mającym miejsce zamieszkania lub siedzibę w innych państwach członkowskich”. Motyw ten odnosił się wyłącznie do organizacji zbiorowego zarządzania, ponieważ projekt dyrektywy nie obejmował jej zakresem niezależnych podmiotów zarządzających, które dodano w toku procedury ustawodawczej. Odesłanie do dyrektywy 2006/123 znajdowało się również w motywie 8 tego projektu dyrektywy. Odesłania do tej dyrektywy w trakcie prac legislacyjnych wprowadzić usunięto, jednakże jej zastosowanie do różnych rodzajów działalności usługowej wynika z jej własnych przepisów, a nie z motywów innego aktu prawa Unii.

W przedmiocie przeformułowania pytania prejudycjalnego

43. Wobec powyższego uważam, że pytanie prejudycjalne w niniejszej sprawie należy rozumieć w ten sposób, że dotyczy ono nie tylko wykładni dyrektywy 2014/26, ale w sposób ogólniejszy wykładni wszelkich przepisów prawa Unii mających znaczenie w świetle stanu faktycznego, którego dotyczy spór w postępowaniu głównym. Ów stan faktyczny powinien zresztą znaleźć odzwierciedlenie w odpowiedzi Trybunału, ponieważ może on determinować zarówno mające zastosowanie przepisy prawa Unii, jak i zakres swobody, jakim państwa członkowskie dysponują w świetle tych przepisów.

44. Ponadto w pytaniu prejudycjalnym sąd odsyłający odnosi się do wykluczenia z działalności zarządzania prawami autorskimi niezależnych podmiotów zarządzających „utworzonych zarówno w tym państwie [członkowskim²⁶], jak i w innych państwach członkowskich”. Jednakże żadne informacje w aktach sprawy nie wskazują, że spór w postępowaniu głównym dotyczy jakiegokolwiek niezależnego podmiotu zarządzającego z siedzibą we Włoszech, a jedynym zainteresowanym podmiotem jest Jamendo, której siedziba znajduje się w Luksemburgu. Ponieważ zaś przepisy mające zastosowanie w tych dwóch sytuacjach, dotyczące, odpowiednio, swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług, mogłyby się różnić, odpowiedź dotycząca podjęcia tej działalności przez niezależny podmiot zarządzający mający siedzibę w danym państwie członkowskim byłaby hipotetyczna. Proponuję zatem ograniczyć analizę pytania prejudycjalnego do sytuacji niezależnego podmiotu zarządzającego mającego siedzibę w innym państwie członkowskim.

45. W związku z tym poprzez swoje pytanie prejudycjalne sąd odsyłający dąży w istocie do ustalenia, czy właściwe przepisy prawa Unii należy interpretować w ten sposób, że stoją one na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, które zastrzegają podejmowanie działalności zarządzania prawami autorskimi wyłącznie dla organizacji zbiorowego zarządzania²⁷, z wyłączeniem niezależnych podmiotów zarządzających mających siedzibę w innych państwach członkowskich.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

46. Jak już wspomniałem²⁸, chociaż na rozwiązanie problemu, z którym ma do czynienia sąd odsyłający, nie pozwala sama dyrektywa 2014/26, to do sporu w postępowaniu głównym mogą mieć zastosowanie też inne przepisy prawa Unii. Przeanalizuję zatem konsekwencje ich zastosowania w tym sporze oraz zaproponuję odpowiedź, jakiej moim zdaniem należy udzielić na pytanie prejudycjalne w brzmieniu sformułowanym powyżej.

²⁶ Tym samym, które wprowadziło sporne przepisy.

²⁷ Zgodnie z odpowiedzią udzieloną na rozprawie przez rząd włoski na pytanie Trybunału organizacje zbiorowego zarządzania mające siedzibę w innych państwach członkowskich są uprawnione do bezpośredniego wykonywania działalności polegającej na zarządzaniu prawami autorskimi na terytorium Włoch.

²⁸ Zobacz pkt 39 niniejszej opinii.

Dyrektywa 2000/31

47. Zgodnie z dostępnymi informacjami usługi świadczone przez Jamendo należy prawdopodobnie uznać, z zastrzeżeniem dokonania weryfikacji przez sąd krajowy, za usługi społeczeństwa informacyjnego objęte zakresem dyrektywy 2000/31²⁹. Zatem, moim zdaniem, odpowiedzi na pytanie prejudycjalne należy poszukiwać najpierw w tej właśnie dyrektywie.

48. W pierwszej kolejności dyrektywa 2000/31 wprowadza w art. 2 lit. h) pojęcie „dziedziny podlegającej koordynacji”, które obejmuje wymagania ustanowione w systemach prawnych państw członkowskich, mające zastosowanie do podmiotów świadczących usługi społeczeństwa informacyjnego i do tych usług niezależnie od tego, czy wymagania te zostały przewidziane szczególnie dla tej kategorii usług, czy mają charakter ogólny. Dziedzina podlegająca koordynacji obejmuje, w szczególności, wymagania dotyczące podejmowania działalności usługowej społeczeństwa informacyjnego, w szczególności w zakresie zezwoleń i zgłaszania.

49. Następnie art. 3 dyrektywy 2000/31 dokonuje rozróżnienia między przepisami mającymi zastosowanie do usługodawców mających siedzibę w danym państwie członkowskim a przepisami mającymi zastosowanie do usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich. W pierwszym przypadku, zgodnie z art. 3 ust. 1 tej dyrektywy, państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić, aby usługodawcy mający siedzibę na ich terytorium przestrzegali przepisów mających do nich zastosowanie na mocy prawa krajowego. Natomiast w odniesieniu do usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich art. 3 ust. 2 omawianej dyrektywy zakazuje państwom członkowskim ograniczania swobodnego przepływu usług pochodzących z tych państw członkowskich. Te dwa przepisy wprowadzają zatem zasadę państwa członkowskiego pochodzenia i wzajemne uznawanie między państwami członkowskimi warunków podejmowania działalności w zakresie usług społeczeństwa informacyjnego (i jej wykonywania).

50. Ponieważ Jamendo ma siedzibę w Luksemburgu, znajduje się we Włoszech w sytuacji usługodawcy mającego siedzibę w innym państwie członkowskim. Tymczasem ograniczenie jej działalności, które wynika z zastrzeżenia przez prawo włoskie świadczenia usług pośrednictwa w dziedzinie praw autorskich wyłącznie dla organizacji zbiorowego zarządzania, moim zdaniem bezdyskusyjnie należy do dziedziny podlegającej koordynacji, jako że stanowi ono wymóg dotyczący dostępu do działalności usługowej. Ograniczenie to podlega zatem zakazowi przewidzianemu w art. 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31 i jest sprzeczne z tym przepisem.

51. Prawdą jest, że zgodnie z art. 3 ust. 4 dyrektywy 2000/31 państwa członkowskie mogą przyjąć środki stanowiące odstępstwo od tego zakazu w odniesieniu do określonych usług, z zastrzeżeniem spełnienia warunków określonych w lit. a) tego przepisu. Jednakże sporne ograniczenie nie jest środkiem przyjętym w odniesieniu do określonej usługi, lecz ma charakter ogólny³⁰. Ponadto nie odpowiada ono żadnemu ze względów wymienionych w art. 3 ust. 4 lit. a) ppkt (i) tej dyrektywy, mianowicie porządkowi publicznemu, ochronie zdrowia publicznego, bezpieczeństwu publicznemu ani ochronie konsumentów.

52. Uzasadnieniem spornego ograniczenia jest bowiem dążenie do zapewnienia prawidłowego funkcjonowania systemu zarządzania prawami autorskimi w interesie zarówno podmiotów uprawnionych, jak i użytkowników, w tym promowanie mniej znanych autorów i utworów.

²⁹ Zobacz pkt 40 niniejszej opinii.

³⁰ Aspekt ów nie jest w niniejszej sprawie rozstrzygający, nie będę go zatem analizował szczegółowo. Stanowi on natomiast sedno sprawy C-376/22, Google Ireland i in., w której przedstawię moją opinię w dniu 8 czerwca 2023 r.

Tymczasem ani podmiotów uprawnionych, które powierzają zarządzanie ich prawami autorskimi organizacji zbiorowego zarządzania lub niezależnemu podmiotowi zarządzającemu, ani użytkowników ubiegających się o zezwolenie na publiczne wykorzystywanie utworów nie można uznać za konsumentów, ponieważ dokonują oni tych czynności w ramach działalności zawodowej i zarobkowej. Ponadto prawidłowe funkcjonowanie systemu zarządzania prawami autorskimi, który obejmuje promocję niektórych autorów lub utworów, zapewnia realizację interesów prywatnych i z pewnością nie wchodzi w zakres porządku publicznego.

53. Prawdą jest również, że art. 3 ust. 3 dyrektywy 2000/31 w związku z załącznikiem do niej wyklucza łączne zastosowanie art. 3 ust. 1 i art. 3 ust. 2 tej dyrektywy, w szczególności do „prawa autorskiego, praw pokrewnych”. Wyłączenie to należy moim zdaniem interpretować w ten sposób, że prawo autorskie i prawa pokrewne są wyłączone z zasady wzajemnego uznawania, co oznacza, że zastosowanie zachowują przepisy krajowe, także w odniesieniu do usługodawców mających siedzibę w innych państwach członkowskich³¹.

54. Chodzi jednak o prawo materialne regulujące prawa autorskie i prawa pokrewne, zgodnie z zasadą terytorialności tych praw. Jeżeli zatem usługa społeczeństwa informacyjnego polega na eksploatacji utworów chronionych prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi (na przykład poprzez rozpowszechnianie utworów online) lub wymaga takiej eksploatacji, przepisy dyrektywy 2000/31 nie zwalniają usługodawcy z obowiązku uzyskania zezwolenia na eksploatację na terytoriach wszystkich państw członkowskich, w których świadczona jest usługa, a nie tylko w państwie członkowskim jego siedziby.

55. Nie widzę natomiast żadnego powodu związanego z brzmieniem tego przepisu załącznika do dyrektywy 2000/31 lub jego celem, aby interpretować ów przepis w ten sposób, że wyłącza on z zakresu stosowania art. 3 dyrektywy 2000/31 usługi zarządzania prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi. Zastrzeżenie dostępu do takich usług dla organizacji zbiorowego zarządzania zapisane w prawie włoskim nie wchodzi zatem w zakres tego odstępstwa od zasady wzajemnego uznawania.

56. Zapytana na rozprawie o możliwość zastosowania dyrektywy 2000/31 do usług takich jak świadczone przez Jamendo Komisja wyraziła zastrzeżenie, że podmiot świadczący takie usługi, który wydaje, w szczególności, zezwolenia na wykorzystywanie utworów w sklepach „fizycznych”, powinien również kontrolować korzystanie z tych utworów w rzeczonych sklepach, czego nie może robić w trybie online. Jednakże, po pierwsze, nic nie wskazuje na to, by Jamendo rzeczywiście świadczyła taką usługę kontroli. Po drugie, gdyby taka „fizyczna” usługa dodatkowa była wyłączona ze stosowania zasady wzajemnego uznawania przewidzianej w tej dyrektywie na podstawie jej art. 2 lit. h) ppkt (ii) tiret trzecie, nie stałoby to na przeszkodzie stosowaniu przepisów rzeczonyj dyrektywy do usług, które stanowią istotę działalności tego podmiotu i są świadczone drogą elektroniczną.

57. W świetle powyższego uważam, że w przypadku gdyby sąd odsyłający stwierdził, iż działalność Jamendo jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2000/31, art. 3 ust. 2 tej dyrektywy należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, które zastrzegają podejmowanie działalności zarządzania prawami autorskimi wyłącznie na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania, wykluczając niezależne podmioty zarządzające z siedzibą w innych państwach członkowskich.

³¹ Zobacz podobnie P. De Miguel Asensio, *Conflict of Laws and the Internet*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2020, s. 73.

Dyrektywa 2006/123

58. Gdyby sąd odsyłający uznał, że działalność Jamendo nie jest objęta zakresem stosowania dyrektywy 2000/31, działalność tę trzeba traktować jako „fizyczne” świadczenie usług. Takie usługi są zaś, co do zasady, regulowane przepisami dyrektywy 2006/123. W pierwszej kolejności należy zatem zbadać możliwość zastosowania tej dyrektywy do działalności takiej jak działalność Jamendo, a następnie, w drugiej kolejności, przeanalizować skutki jej zastosowania w niniejszej sprawie.

– W przedmiocie stosowania dyrektywy 2006/123

59. Dyrektywa 2006/123 ustanawia szczegółowe zasady dotyczące korzystania z dwóch podstawowych swobód rynku wewnętrznego – swobody przedsiębiorczości i swobody świadczenia usług. Określenie, która z tych swobód ma zastosowanie do działalności takiej jak działalność Jamendo, nie jest tak oczywiste, jak mogłoby się wydawać.

60. I tak, w swoich uwagach na piśmie Komisja twierdzi, że jest to niemożliwe – ze względu na brak wystarczających informacji od sądu odsyłającego. Instytucja ta proponuje jednak, aby oprzeć się na kryteriach rozróżnienia ustanowionych przez Trybunał w mającym charakter zasady prawnej wyroku Gebhard³². Zgodnie z tymi kryteriami swoboda przedsiębiorczości pozwala każdemu obywatelowi państwa członkowskiego na wykonywanie w innym państwie członkowskim działalności gospodarczej przez czas nieokreślony poprzez stały zakład. Natomiast swoboda świadczenia usług obejmuje wszystkie usługi, które nie są świadczone w sposób stały i trwały z przedsiębiorstwa w państwie członkowskim przeznaczenia³³. Należy stwierdzić, że powyższe kryteria rozróżnienia stanowią jedynie powtórzenie sformułowań traktatowych. Zgodnie bowiem z art. 49 TFUE swoboda przedsiębiorczości dotyczy tworzenia wszelkich form przedsiębiorstw i prowadzenia przez nie działalności, a zgodnie z art. 57 akapit trzeci TFUE swoboda świadczenia usług polega na tymczasowym prowadzeniu działalności usługodawcy w państwie członkowskim przeznaczenia.

61. Jednakże, podobnie jak w wielu innych dziedzinach, Internet radykalnie zmienił te kategorie, które wykształciły się w świecie „realnym”³⁴. W istocie bowiem o ile traktat, a następnie kryteria ustanowione w wyroku Gebhard³⁵ wiążą z jednej strony trwałe wykonywanie działalności w państwie członkowskim ze stałym zakładem w tym samym państwie członkowskim, a z drugiej strony tymczasowe wykonywanie działalności z brakiem takiego zakładu, o tyle Internet pozwala na trwałe wykonywanie działalności bez stałego zakładu w państwie członkowskim, w którym dana działalność jest wykonywana. Zważywszy, że usługa realizowana przez Internet jest w każdym wypadku świadczona na odległość, nie ma znaczenia, czy usługodawca i usługobiorca znajdują się fizycznie w tym samym państwie członkowskim, czy w dwóch różnych państwach członkowskich.

62. Okazuje się zatem, że w odniesieniu do usług świadczonych przez Internet kryteria określone w wyroku Gebhard³⁶ są przestarzałe, a rozróżnienia należy dokonywać na innych podstawach.

³² Wyrok z dnia 30 listopada 1995 r. (C-55/94, EU:C:1995:411, pkt 25–27).

³³ Zobacz niedawny wyrok z dnia 23 lutego 2016 r., Komisja/Węgry (C-179/14, EU:C:2016:108, pkt 148, 150).

³⁴ W przeciwieństwie do świata zwanego „wirtualnym”, jaki stanowi Internet.

³⁵ Wyrok z dnia 30 listopada 1995 r. (C-55/94, EU:C:1995:411).

³⁶ Wyrok z dnia 30 listopada 1995 r. (C-55/94, EU:C:1995:411).

63. Moim zdaniem pomimo potencjalnie trwałego charakteru działalności wykonywanej przez Internet w jednym państwie członkowskim z innego państwa członkowskiego działalność taką należy analizować z punktu widzenia swobody świadczenia usług. Przeciwnie rozwiązanie prowadziłoby bowiem do absurdalnego rezultatu polegającego na tym, że usługodawca, który nie ma siedziby w państwie członkowskim przeznaczenia jego usługi, zostałby jednak uznany za mającego siedzibę w tym państwie i musiałby stosować się do przepisów tego państwa członkowskiego nie tylko w odniesieniu do swej działalności w ścisłym znaczeniu, lecz również w odniesieniu do utworzenia i funkcjonowania swego przedsiębiorstwa. Sytuacja staje się jeszcze bardziej absurdalna, gdy weźmie się pod uwagę, że działalność prowadzona w Internecie jest często skierowana do wielu, a nawet do wszystkich państw członkowskich.

64. Wniosek ten znajduje pośrednie potwierdzenie w dyrektywie 2000/31. O ile dyrektywa ta nie zajmuje w sposób wyraźny stanowiska w kwestii rozróżnienia między swobodą przedsiębiorczości a swobodą świadczenia usług, a właściwe przepisy grupuje pod hasłem „rynku wewnętrznego”³⁷, o tyle wprowadza ona jednak wyraźne rozróżnienie pomiędzy państwami członkowskimi, w których usługodawca ma siedzibę³⁸, przy czym obowiązki tych państw określa jej art. 3 ust. 1, a państwami członkowskimi, w których usługa jest świadczona z innego państwa członkowskiego, które z kolei muszą przestrzegać zasad określonych w jej art. 3 ust. 2 i nast. Rozróżnienie to odzwierciedla zatem rozróżnienie pomiędzy korzystaniem ze swobody przedsiębiorczości a korzystaniem ze swobody świadczenia usług³⁹.

65. W konsekwencji, w świetle informacji o działalności Jamendo zawartych w postanowieniu odsyłającym i uzupełnionych w uwagach tej spółki, jestem zdania, że w niniejszej sprawie należy stosować przepisy dotyczące swobody świadczenia usług.

66. W dyrektywie 2006/123 przepisy dotyczące swobody świadczenia usług zapisano w art. 16. Jednakże zgodnie z art. 17 pkt 11 tej dyrektywy art. 16 nie ma zastosowania w szczególności do „prawa autorskiego, praw pokrewnych”.

67. W wyroku OSA Trybunał orzekł, że ze względu na to wyłączenie art. 16 dyrektywy 2006/123 nie ma zastosowania do działalności organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi⁴⁰. Trybunał uznał bowiem, podążając w tej kwestii za rzecznik generalną E. Sharpston⁴¹, że ponieważ z zakresu stosowania wspomnianego art. 16 można wyłączyć jedynie usługi, wyłączenie zawarte w art. 17 pkt 11 tej dyrektywy musi dotyczyć usług w dziedzinie praw autorskich i praw pokrewnych, takich jak usługi świadczone przez organizacje zbiorowego zarządzania⁴².

68. Stwierdzenie to nie wydaje mi się jednak przekonujące w świetle rozważań przedstawionych poniżej. Ponieważ jest to kwestia o fundamentalnym znaczeniu dla wykładni dyrektywy 2006/123, proponuję, aby Trybunał ponownie zbadał znaczenie i zakres wyłączeń z zakresu stosowania tej dyrektywy.

³⁷ Zobacz tytuł art. 3 tej dyrektywy.

³⁸ Pojęcie „usługodawcy mającego siedzibę” zdefiniowano w art. 2 lit. c) dyrektywy 2000/31.

³⁹ Ponadto definicja pojęcia „prowadzenia przedsiębiorstwa” zawarta w art. 4 pkt 5 dyrektywy 2006/123 wymaga istnienia stałej infrastruktury, poprzez którą działalność polegająca na świadczeniu usług jest rzeczywiście prowadzona. A contrario w braku takiej stałej infrastruktury świadczenie usług uznaje się za transgraniczne, nawet jeśli ma ono charakter trwały.

⁴⁰ Wyrok OSA, pkt 65.

⁴¹ Zobacz jej opinia w sprawie OSA (C-351/12, EU:C:2013:749, pkt 64).

⁴² Wyrok OSA, pkt 65.

69. Dyrektywa 2006/123 przewiduje liczne wyłączenia z zakresu jej stosowania, zarówno ogólne, jak i szczególne dotyczące art. 16. Jeżeli wyłączenie dotyczy kategorii usług, dyrektywa wyraźnie to wskazuje. Jest tak, w szczególności, w przypadku wyłączeń wymienionych w art. 2 ust. 2 tej dyrektywy, w którym posłużono się terminem „usługi” dla określenia każdego wskazanego rodzaju działalności. Jest tak również w przypadku niektórych wyłączeń wymienionych w art. 17 tej dyrektywy, w szczególności w pkt 1, który dotyczy „usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym”, oraz w pkt 5, odnoszącym się do „działalności w zakresie sądowej windykacji należności”.

70. Natomiast niektóre inne wyłączenia w oczywisty sposób nie odnoszą się do kategorii usług. Dotyczy to, w szczególności, art. 2 ust. 3 dyrektywy 2006/123, zgodnie z którym dyrektywa ta nie ma zastosowania w dziedzinie podatków. Trybunał zaś orzekł już, że wyłączenie to dotyczy nie usług, lecz przepisów podatkowych państw członkowskich⁴³. Tak samo jest, siłą rzeczy, w przypadku poszczególnych wyłączeń przewidzianych w art. 17 wspomnianej dyrektywy: w pkt 6 (który odnosi się wyraźnie do „wymogów państw członkowskich, w których usługi są świadczone”), pkt 8 („formalności administracyjne dotyczące swobodnego przepływu osób i ich miejsca zamieszkania”), pkt 9 („możliwość wymagania przez państwa członkowskie wizy lub zezwoleń na pobyt”), pkt 12 („działania, do których ustawowo wymagany jest udział notariusza”), pkt 14 („rejestracja pojazdów”) i pkt 15 („przepisy odnoszące się do zobowiązań umownych i pozaumownych”), które w sposób oczywisty nie dotyczą kategorii usług, lecz przepisów obowiązujących w państwach członkowskich. Wreszcie wyłączenia przewidziane w art. 17 pkt 2, 3, 4, 10 i 13 tej samej dyrektywy, które dotyczą „zagadnień” objętych różnymi aktami prawa Unii, wydają się dotyczyć nie kategorii usług, lecz uregulowań w dziedzinach już zharmonizowanych na poziomie prawa Unii.

71. Założenie, zgodnie z którym wyłączenia z zakresu stosowania art. 16 dyrektywy 2006/123 przewidziane w jej art. 17 mogą dotyczyć jedynie usług, nie znajduje zatem potwierdzenia i nie może służyć jako podstawa wykładni wyłączenia przewidzianego w pkt 11 tego artykułu, które dotyczy, powtarzam, w szczególności „prawa autorskiego, praw pokrewnych”.

72. Jak wspomniano powyżej, większość wyłączeń przewidzianych w art. 17 dyrektywy 2006/123 dotyczy przepisów obowiązujących w państwach członkowskich. Wyłączenia te należy rozumieć w ten sposób, że swoboda transgranicznego świadczenia usług, określona w art. 16 tej dyrektywy, nie stoi na przeszkodzie stosowaniu tych przepisów, a usługodawcy nie mogą powoływać się na tę swobodę w celu uchylecia się od obowiązków nałożonych na nich przez rzezone przepisy.

73. Wyłączenie przewidziane w art. 17 pkt 11 dyrektywy 2006/123 należy moim zdaniem interpretować w ten sam sposób. Z przepisu tego wynika jedynie, że art. 16 tej dyrektywy nie stoi na przeszkodzie stosowaniu materialnego prawa autorskiego państwa członkowskiego przeznaczenia usługi i obowiązków usługodawcy, w szczególności w odniesieniu do zezwolenia niezbędnego do eksploatacji utworów. Jest to zatem wykładnia podobna do wykładni analogicznego wyłączenia przewidzianego w dyrektywie 2000/31⁴⁴. Natomiast gdyby prawodawca Unii chciał wyłączyć z zakresu stosowania art. 16 dyrektywy 2006/123 usługi zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi, sformułowałby to wyraźnie.

74. Jestem zatem zdania, że art. 16 dyrektywy 2006/123 ma w pełni zastosowanie do niezależnych podmiotów zarządzających określonych w dyrektywie 2014/26.

⁴³ Zobacz wyrok z dnia 22 grudnia 2022 r., Airbnb Ireland i Airbnb Payments UK (C-83/21, EU:C:2022:1018, pkt 38).

⁴⁴ Zobacz pkt 53–55 niniejszej opinii.

– W przedmiocie skutków dyrektywy 2006/123

75. Podobnie jak art. 3 dyrektywy 2000/31, art. 16 ust. 1 dyrektywy 2006/123 zezwala państwom członkowskim na ograniczenie swobody świadczenia usług przez usługodawców prowadzących przedsiębiorstwo w innych państwach członkowskich wyłącznie za pomocą środków uzasadnionych jednym z czterech powodów wymienionych w akapicie trzecim tego ustępu 1, a mianowicie porządkiem publicznym, bezpieczeństwem publicznym i zdrowiem publicznym oraz ochroną środowiska naturalnego. Tymczasem sporne ograniczenia nie można uzasadnić żadnym z tych względów⁴⁵.

76. Ponadto art. 16 ust. 2 dyrektywy 2006/123 wymienia wymogi ograniczające swobodę świadczenia usług, które są bezwzględnie zakazane. Artykuł 16 ust. 2 lit. d) tej dyrektywy dotyczy „stosowania szczególnych uzgodnień umownych między usługodawcą a usługobiorcą, które zapobiegają świadczeniu usług przez osoby prowadzące działalność na własny rachunek lub takie świadczenie ograniczają”. Zgodnie zaś z art. 3 lit. a) dyrektywy 2014/26 organizacja zbiorowego zarządzania musi spełniać co najmniej jeden z następujących warunków: powinna należeć do swych członków lub być przez nich kontrolowana lub być organizacją nienastawioną na zysk. Zatem prawo włoskie, poprzez zastrzeżenie działalności pośrednictwa w dziedzinie praw autorskich na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania, wymaga od usługodawców albo ustanowienia szczególnego systemu umownego z uprawnionymi podmiotami, które są odbiorcami ich usług, albo wykonywania przez usługodawców działalności nienastawionej na zysk. W obu przypadkach ogranicza to świadczenie usług w sposób niezależny, czy to poprzez uzależnienie usługodawcy od usługobiorców, czy też poprzez uniemożliwienie mu prowadzenia działalności w sposób ekonomicznie opłacalny. Uważam, że taki wymóg jest wyraźnie sprzeczny z art. 16 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2006/123.

77. Zgodnie z art. 1 ust. 2 dyrektywy 2006/123 dyrektywa ta nie dotyczy *liberalizacji* usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym. Taki zaś charakter usług świadczonych przez organizacje zbiorowego zarządzania podniósł na rozprawie rząd włoski. Jednakże przepis ten nie wyłącza usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym z zakresu stosowania tej dyrektywy⁴⁶. Ponadto sporne ograniczenie polega nie na powierzeniu zadania użyteczności publicznej konkretnej organizacji⁴⁷, lecz na zastrzeżeniu określonej działalności gospodarczej, a mianowicie pośrednictwa w dziedzinie praw autorskich, dla pewnej kategorii podmiotów gospodarczych, czyli organizacji zbiorowego zarządzania.

78. O ile takie organizacje na podstawie przepisów prawa włoskiego i dyrektywy 2014/26 mają pewne obowiązki wobec podmiotów uprawnionych, o tyle są to obowiązki nałożone na nie nie w interesie ogólnym, lecz w interesie tych podmiotów, które są określoną grupą zawodową, a nie ogółem społeczeństwa. Obowiązki te można porównać na przykład z obowiązkami, jakie spółka ma wobec swoich akcjonariuszy. Nie stanowią one jednak zadania użyteczności publicznej⁴⁸. W przeciwieństwie do rządu włoskiego dostrzegam zatem wyraźną różnicę między rolą organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi a usługami świadczonymi w ogólnym

⁴⁵ Jeśli chodzi o powody leżące u podstaw sporne ograniczenia, zob. pkt 52 niniejszej opinii.

⁴⁶ Zobacz wyrok z dnia 23 grudnia 2015 r., Hiebler (C-293/14, EU:C:2015:843, pkt 43, 44).

⁴⁷ Jak wydaje się tego wymagać motyw 70 dyrektywy 2006/123 dla celów wykładni pojęcia „usługi świadczonej w ogólnym interesie gospodarczym”.

⁴⁸ Nie wykluczam możliwości powierzenia organizacjom zbiorowego zarządzania zadań użyteczności publicznej, takich jak wspieranie w sposób finansowy lub inny rozwoju kultury. Jest to jednak działalność odmienna od zarządzania prawami autorskimi w ścisłym znaczeniu.

interesie gospodarczym, wyłączonymi z zakresu stosowania art. 16 dyrektywy 2006/123 na mocy jej art. 17 pkt 1, takimi jak usługi pocztowe, dystrybucja energii elektrycznej, gazu i wody lub gospodarka odpadami⁴⁹.

79. Wreszcie, co się tyczy art. 1 ust. 3 dyrektywy 2006/123, zgodnie z którym dyrektywa ta nie dotyczy zniesienia monopolu w zakresie świadczenia usług, mam wątpliwości co do tego, czy przepis ten – ze względu na swój enigmatyczny i abstrakcyjny charakter – ma jakąkolwiek autonomiczną wartość normatywną. W każdym razie nie wydaje mi się, aby w niniejszej sprawie można było mówić o monopolu.

80. Po pierwsze, dyrektywa 2014/26, przyznając uprawnionym podmiotom możliwość wyboru z szerokiej gamy sposobów zarządzania ich prawami, która obejmuje zarówno wybór organizacji zbiorowego zarządzania z innego państwa członkowskiego, jak i zarządzanie indywidualne, w znacznym stopniu osłabiła pozycję monopolistyczną organizacji zbiorowego zarządzania w tym aspekcie ich działalności.

81. Po drugie, prawo włoskie, dopuszczając utworzenie organizacji zbiorowego zarządzania konkurencyjnych w stosunku do SIAE, takich jak LEA, i pozwalając na bezpośrednie wykonywanie działalności pośrednictwa na rynku włoskim przez organizacje zbiorowego zarządzania z innych państw członkowskich, samo zniosło wyłączność SIAE, która nie ma już pozycji monopolistycznej ani de iure, ani de facto.

82. Zatem, moim zdaniem, art. 1 ust. 2 i 3 dyrektywy 2006/123 nie stoi na przeszkodzie stosowaniu przepisów tej dyrektywy, w tym jej art. 16, do działalności polegającej na zarządzaniu prawami autorskimi przez niezależne podmioty zarządzające.

83. Jestem zatem zdania, że w przypadku gdyby sąd odsyłający stwierdził, iż dyrektywa 2000/31 nie ma zastosowania do działalności Jamendo, art. 16 ust. 1 i art. 16 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2006/123 należy interpretować w ten sposób, że stoi on na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, które zastrzegają działalność zarządzania prawami autorskimi dla organizacji zbiorowego zarządzania, z wyłączeniem niezależnych podmiotów zarządzających mających siedzibę w innych państwach członkowskich.

W przedmiocie art. 56 TFUE

84. Wykładnia dyrektyw 2000/31 i 2006/123 powinna wystarczyć do rozstrzygnięcia sporu zawisłego przed sądem odsyłającym w świetle prawa Unii. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecnictwem wszystkie środki krajowe w ramach dziedziny będącej przedmiotem wyczerpującej harmonizacji unijnej powinny być oceniane w świetle tych przepisów harmonizujących, a nie prawa pierwotnego⁵⁰. Jednakże na wypadek, gdyby Trybunał nie podzielił mojej analizy możliwości zastosowania dyrektywy 2006/123, pomocniczo przeanalizuję pokrótce sytuację w niniejszej sprawie pod kątem art. 56 TFUE⁵¹.

⁴⁹ Ponadto Trybunał odmówił już organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi statusu usługi świadczonej w ogólnym interesie gospodarczym w wyroku z dnia 2 marca 1983 r., GVL/Komisja (7/82, EU:C:1983:52, pkt 29–32).

⁵⁰ Zobacz niedawny wyrok z dnia 11 czerwca 2020 r., KOB (C-206/19, EU:C:2020:463, pkt 30 i przytoczone tam orzecznictwo). W odniesieniu w szczególności do dyrektywy 2006/123 zob. podobnie wyrok z dnia 16 czerwca 2015 r., Rina Services i in. (C-593/13, EU:C:2015:399, pkt 23 i nast.).

⁵¹ W przedmiocie mającej zastosowanie swobody rynku wewnętrznego zob. pkt 59–65 niniejszej opinii.

85. Trybunał miał już do czynienia z sytuacją podobną do sytuacji rozpatrywanej w postępowaniu głównym w sprawie, w której zapadł wyrok OSA. W wyroku tym Trybunał stwierdził najpierw, że zakaz transgranicznego świadczenia usług zarządzania prawami autorskimi ze względu na istniejący w tej dziedzinie monopol krajowej organizacji zbiorowego zarządzania stanowi ograniczenie swobody świadczenia usług, które musi być uzasadnione jednym z nadrzędnych względów interesu ogólnego, wśród których znajduje się ochrona praw własności intelektualnej⁵².

86. Trybunał uznał następnie, że powierzony organizacji zbiorowego zarządzania monopol na zarządzanie prawami odnoszącymi się do kategorii przedmiotów objętych ochroną, powiązany z systemem umów o wzajemnej reprezentacji z analogicznymi organizacjami zagranicznymi, wpisuje się w kontekst terytorialnej ochrony praw autorskich i jest właściwy oraz proporcjonalny do zamierzonego celu⁵³.

87. Stwierdził on w szczególności, że nie istnieje inna metoda, która pozwoliłaby na równie skuteczną ochronę praw autorskich, i że umożliwienie użytkownikom uzyskania zezwolenia na korzystanie z utworów od dowolnej organizacji zbiorowego zarządzania dla dowolnego obszaru prowadziłoby do poważnych problemów związanych z kontrolą w zakresie korzystania z praw i podziału należnych opłat⁵⁴. Mając świadomość zbliżającej się zmiany w stanie prawnym w odniesieniu do zarządzania prawami autorskimi⁵⁵, Trybunał nie omieszczał wskazać, że jego analiza odnosi się do „obecnego etapu rozwoju prawa Unii”⁵⁶.

88. Jednakże wnioski płynące z wyroku OSA w tej kwestii wydają mi się mało przydatne do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Nie chodzi w niej bowiem o prawo użytkownika do zwrócenia się do organizacji zbiorowego zarządzania z innego państwa członkowskiego w celu uzyskania zezwolenia na eksploatację utworów, do których prawa podlegają zarządzaniu przez organizację krajową, jak miało to miejsce w sprawie, w której wydano wyrok OSA, lecz o prawo niezależnego podmiotu zarządzającego do zarządzania prawami, których zarządzanie nie zostało powierzone żadnej innej organizacji zbiorowego zarządzania, bez względu na to, czy miałyby ona siedzibę na terytorium krajowym, czy w innym miejscu.

89. Tymczasem, jak już zauważyłem w części niniejszej opinii poświęconej dyrektywie 2006/123, zarówno ze względu na dyrektywę 2014/26, jak i na liberalizację prawa włoskiego, w tej dziedzinie monopol analogiczny do monopolu analizowanego przez Trybunał w sprawie zakończonej wyrokiem OSA już we Włoszech nie istnieje, ponieważ pośrednictwo w dziedzinie praw autorskich mogą wykonywać różne organizacje zbiorowego zarządzania, zarówno krajowe, jak i mające siedzibę w innych państwach członkowskich. Z prowadzenia tej działalności wyłączone są tylko niezależne podmioty zarządzające. W tych okolicznościach takiej różnicy w traktowaniu nie można uzasadnić argumentami przyjętymi przez Trybunał w wyroku OSA.

90. Jako uzasadnienie rząd włoski wskazuje szczególny charakter organizacji zbiorowego zarządzania, które podlegają kontroli swych członków i są nienastawione na zysk, obowiązki ciężące na nich wobec podmiotów uprawnionych, a także korzyści ze scentralizowanego zarządzania prawami autorskimi dla repertuarów mniej popularnych wśród opinii publicznej i idący za tym rozwój kultury.

⁵² Wyrok OSA, pkt 69–71.

⁵³ Wyrok OSA, pkt 72–78.

⁵⁴ Wyrok OSA, pkt 76, 77.

⁵⁵ Wyrok w sprawie OSA został wydany dzień po przyjęciu dyrektywy 2014/26.

⁵⁶ Ibidem.

91. Należy jednak zauważyć najpierw, że zgodnie z art. 2 ust. 4 dyrektywy 2014/26 wiele obowiązków spoczywających na organizacjach zbiorowego zarządzania ciąży także na niezależnych podmiotach zarządzających. Zatem, jeśli chodzi o gwarancje dla podmiotów uprawnionych, niezależne podmioty zarządzające znajdują się w sytuacji porównywalnej z sytuacją organizacji zbiorowego zarządzania.

92. Następnie warto zauważyć, że niewątpliwie przynależność do dużej organizacji zbiorowego zarządzania, posiadającej sieć umów o wzajemnej reprezentacji, może przynosić korzyści wielu artystom i sprzyjać szerokiemu rozpowszechnianiu ich utworów. Niekoniecznie jednak sprawdza się to we wszystkich przypadkach⁵⁷ i w obecnych warunkach rynkowych niektóre podmioty uprawnione mogą zadowolić się, przynajmniej tymczasowo, ograniczonymi usługami zarządzania, takimi jak usługi oferowane przez Jamendo. Wydaje mi się, że podmioty uprawnione są wystarczająco świadome, aby mogły samodzielnie wybrać najskuteczniejszy sposób ochrony swoich interesów. Ochrona tych praw, jako nadrzędny wzgląd interesu publicznego, nie może uzasadniać przeszkód w realizacji tej ochrony w sposób najwłaściwszy zdaniem samych zainteresowanych.

93. Jestem zatem zdania, że wykluczenie niezależnych podmiotów zarządzających z działalności pośrednictwa w dziedzinie praw autorskich, takie jak przewidziane w prawie włoskim, nie jest uzasadnione w świetle art. 56 TFUE.

Wnioski

94. W świetle całości powyższych rozważań proponuję, aby na pytanie prejudycjalne przedstawione przez Tribunale ordinario di Roma (sąd pierwszej instancji w Rzymie, Włochy) Trybunał odpowiedział w następujący sposób:

Artykuł 3 ust. 2 dyrektywy 2000/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 8 czerwca 2000 r. w sprawie niektórych aspektów prawnych usług społeczeństwa informacyjnego, w szczególności handlu elektronicznego w ramach rynku wewnętrznego, oraz art. 16 ust. 1 i art. 16 ust. 2 lit. d) dyrektywy 2006/123/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 grudnia 2006 r. dotyczącej usług na rynku wewnętrznym

należy interpretować w ten sposób, że:

stoją one na przeszkodzie przepisom państwa członkowskiego, które zastrzegają działalność zarządzania prawami autorskimi na rzecz organizacji zbiorowego zarządzania, z wyłączeniem niezależnych podmiotów zarządzających mających siedzibę w innych państwach członkowskich.

⁵⁷ Zgodnie z badaniem z 2009 r. ponad połowa członków SIAE otrzymywała opłaty, które nawet nie pokrywały kosztów związanych z członkostwem w tej organizacji (G. Spina Ali, op.cit.).